

УДК 378.614.253.4:147:371.15

Магрламова К. Г.

ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

У статті розглядається професійна компетентність майбутнього лікаря як складова пізнавальної діяльності студента медичного університету, спрямована на постановку і вирішення конкретних навчальних завдань (пізнавальних, інтелектуальних, дослідницьких тощо), котрі реалізуються на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Зауважується, що компетентність у медицині можна визначити як звичне розумне використання інформації, знань, технічних навичок, клінічного мислення, почуттів, етичних цінностей і роздумів у щоденній практиці на користь суспільства. Автор, досліджуючи компетентність лікарів і студентів, розглядає такі її складові: медичні знання, турботу про хворого, професіоналізм, інформованість, навички міжособистісного спілкування, навчання та постійного самовдосконалення. Зауважується, що портфоліо відіграє ключову роль у визначенні освітнього результату сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця, слугує систематичною й безперервною оцінкою й самооцінкою навчальних результатів студента. Автор акцентує на тому, що використання портфоліо дозволяє вирішити такі основні завдання: простежити зростання рівня професійної підготовки майбутнього лікаря та оцінити його освітні досягнення, доповнивши традиційні форми контролю інноваційними. При цьому виділяються різні види портфоліо, наприклад: портфоліо досягнень, портфоліо особистісного розвитку, презентаційне портфоліо, портфоліо проекту, портфоліо кар'єрного просування, портфоліо відгуків та інші.

Ключові слова: майбутні лікарі, професійна підготовка, професійна компетентність лікаря, професійний саморозвиток, портфоліо, щоденник лікаря.

Головний вектор інновацій в освіті – впровадження форм та методів особистісно-зорієнтованого навчання. Застосування новітніх підходів сприяє підвищенню ефективності соціальної та адаптивної функції освіти. Сучасне оцінювання не зводиться тільки до виявлення недоліків, прогалин, а розглядається як критичний аналіз освітнього процесу для визначення напрямків його вдосконалення. Мова йде не тільки про зміну засобів, інструментів оцінювання, скільки про зміну «філософії»: оцінювання – це не фіксація результатів, а рубіж, за яким іде новий виток розвитку, підвищення якості освіти. Портфоліо – новий підхід в оцінюванні – впровадження накопичувальної системи навчальних досягнень. Така система отримала назву портфоліо. Ця інновація підсилює комплексність оцінки (збільшує кількість оцінних параметрів), дозволяє отримати характеристику динаміки результатів навчання. Портфоліо (з італійської – папка з документами) – це спосіб фіксування, накопичення та оцінювання індивідуальних досягнень за певний період навчання [5].

Термін «portfolio» у 70-х роках минулого століття був запозичений педагогікою з бізнесу й політики, де широко використовуються вирази «портфель інвестицій», «портфель акцій», «портфель бурштинів», «міністерський портфель» і т. ін. Ідея застосування портфоліо в освіті виникла у 80-х роках ХХ століття у Сполучених Штатах Америки, звідки поширилася по всьому світу. З'явилася значна кількість наукових праць, в яких кожен автор висловлював своє бачення поняття портфоліо, наприклад, «портфоліо – це колекція певної галузі» [6, с. 65]; «портфоліо – це робоча файлова тека, що містить різноманітну інформацію, яка документує набутий досвід і досягнення суб'єктів навчання» [12, с. 51]; «портфоліо – це зібрання праць, виконаних за певний період часу у межах освітнього закладу і поза ним» [3, с. 251]; «портфоліо – це систематичний і спеціально організований збір доказів, використовуваних педагогом для моніторингу знань, навичок і відносин учнів» [1, с. 45]. У своїх дослідженнях науковці розглядали портфоліо як: метод навчання (В. Девісілов, Н. Заячківська); форму організації навчання (К. Осадча); інструмент оцінювання (Г. Голуб, О. Чуракова, М. Пінська, І. Шалигіна); альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів (В. Загвоздкін, Н. Зеленко); методику оцінювання компетентностей (О. Пінчук); засіб моніторингу індивідуальних досягнень чи форму альтернативного екзамену (Т. Новикова, О. Семенов). Сьогодні у педагогічній науці портфоліо все частіше розглядають як альтернативну форму оцінювання освітньої та професійної діяльності суб'єкта. При цьому портфоліо розуміють як: спосіб фіксування, нагромадження та оцінювання індивідуальних досягнень у певний період навчання, що належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок і орієнтований на процес не тільки оцінювання, а й самооцінювання [8]; альтернативний спосіб оцінювання (самоаналіз професійних знань, умінь і особистісних якостей студента, простеження динаміки його професійного становлення) [4, с. 61]; індивідуалізовану, орієнтовану на системну рефлексію навчальної діяльності технологію навчання, спрямовану на реалізацію компетентісного підходу [11, с. 21]; форму цілеспрямованого систематичного і неперервного оцінювання і самооцінювання навчальних результатів учнів [9, с. 2].

Основними функціями портфоліо в освітній діяльності є: самоорганізація навчальної діяльності, відстеження успішності процесу навчання, його корегування; стимулювання позитивної навчальної мотивації досягнень, виявлення шляхів підвищення рівня освіти й культури; розвиток природних, діяльнісних і соціокультурних здібностей учнів; упорядкування й систематизація освітніх продуктів; формування індивідуально можливого рівня компетентностей на основі суб'єктного досвіду; автентичне оцінювання

й самооцінювання освітніх продуктів: зовнішніх (спроектованих і виготовлених виробів, документів портфоліо) і внутрішніх (особистісного розвитку); планування професійної стратегії.

У сфері освітньої діяльності, за характером і структурою представлених матеріалів, розрізняють такі портфоліо: портфоліо робоче (містить колекцію робіт, матеріалів, зібраних за певний період навчання, які демонструють дії учня у досягненні поставлених цілей); портфоліо процесу навчання (відображає всі етапи навчання у цілому, процесу сформованості індивідуального рівня компетентностей у процесі навчання, автентичність самооцінки); портфоліо показове (відображає найкращі роботи учня, всебічно їх представляючи у різних формах) [7].

Портфоліо майбутнього лікаря – це своєрідний звіт про те, що студент дізнався у процесі вивчення певної дисципліни, як він думає, аналізує, синтезує. Це – спосіб автентичного оцінювання у навчанні, орієнтований на результат, який враховує досягнення майбутніх лікарів упродовж визначеного проміжку часу. Портфоліо являло собою цільову добірку робіт студента-медика, що розкривала його успіхи та досягнення у межах навчальної дисципліни за чітко визначеними критеріями. У портфоліо майбутні лікарі представляли свої кращі роботи та ідеї, результати виконаних професійно спрямованих практичних завдань, супровідні документи (заповнені історії хвороби, підтвердження діагнозів, призначення щодо лікування за встановленим діагнозом тощо). У процесі створення портфоліо майбутній лікар мав змогу самостійно оцінити етапи особистісного та професійного саморозвитку і зростання, власні досягнення в оволодінні навчальною дисципліною. Робота майбутніх лікарів над портфоліо сприяла формуванню таких умінь, як планування розвитку своєї діяльності, систематизування, порівнювання, класифікування, цілепокладання, конкретизування професійних завдань, прогнозування, проектування; розвиває організаційні, комунікативні, рефлексивні вміння, відповідальність, ініціативність, самостійність, здатність до самоосвіти й перманентного професійного й особистісного саморозвитку, творчої реалізації у процесі майбутньої фахової діяльності [10, с. 130].

Використання портфоліо дозволяє вирішити два основних завдання: простежити зростання рівня професійної підготовки учня та оцінити його освітні досягнення, доповнивши традиційні форми контролю інноваційною. При цьому виділяють різні види портфоліо, наприклад: портфоліо досягнень, портфоліо особистісного розвитку, презентаційне портфоліо, портфоліо проекту, портфоліо кар'єрного просування, портфоліо відгуків та інші. За способом обробки і презентації інформації розрізняють портфоліо у паперовому варіанті й електронне портфоліо. Для створення електронного портфоліо існують різні засоби. Але, наприклад, для користувачів Moodle найзручнішим є застосування Mahara – безкоштовної системи електронного портфоліо з персональним навчальним контентом, що називається PLE (Personal Learning Environment). Mahara, будучи тісно пов'язаною із платформою Moodle, надає студенту можливість легко імпортувати завдання, які були оцінені викладачем, у власне портфоліо. Також можна і навпаки: робити посилання на створенні раніше проекти, записи тощо, розміщені у Mahara. Такий тандем має назву Mahoodle. Це значно спрощує можливість наповнення власного портфоліо не лише виконаними роботами, але й оцінками й коментарями тих, хто перевіряє [2, с. 182].

Найзагальніше визначення портфоліо – це серія робіт одного автора, об'єднаних загальною темою. Існує ряд визначень, що уточнюють і пояснюють термін «навчальне портфоліо»: антологія робіт студента, аналіз і самооцінка цих робіт; виставка навчальних досягнень студента по даній дисципліні (або кількох споріднених дисциплінах) за даний період навчання (семестр, курс); колекція робіт студента, що всебічно демонструє не тільки його навчальні результати, але й зусилля, прикладені до їхнього досягнення, а також очевидний прогрес у знаннях і вміннях порівняно з попередніми результатами; систематичний і спеціально організований збір доказів, використовуваних викладачем і студентом для моніторингу знань, навичок; спосіб фіксування, нагромадження й оцінки індивідуальних досягнень студента у певний період його навчання; форма цілеспрямованої, систематичної й безперервної оцінки й самооцінки навчальних результатів студента [13].

Будучи по суті альтернативним способом оцінювання стосовно традиційних форм (тест, іспит), портфоліо дозволяє вирішити два основних завдання: простежити індивідуальний розвиток студента, досягнутий ним у процесі одержання знань та вмінь, причому без прямого порівняння з досягненнями інших студентів; оцінити його освітні досягнення й доповнити (замінити) результати тестування чи інших традиційних форм контролю. У цьому випадку підсумковий документ портфоліо може розглядатися як аналог підсумкової оцінки (або виступати поряд з нею).

Портфоліо дозволяє найбільш повно розкрити здібності, нахили й результати навчання: містить інформацію про дисципліни і курси, пройдені у ході навчання, а також на практиках, у проектно-дослідницькій діяльності тощо. Портфоліо, відображаючи результати індивідуальної освітньої активності, є найбільш адекватним способом для відстеження й оцінювання результатів навчання за індивідуальним навчальним планом. Портфоліо випускника у перспективі може служити доповненням до результатів державних або інших форм іспитів – при вступі у вищий навчальний заклад, оскільки найбільш повно розкриває той дефіцит інформації про абітурієнта, що неминучий при будь-якій екзаменаційній процедурі. Портфоліо як накопичувальна оцінка відображає стабільні й довгострокові освітні результати, компенсуючи ефект випадкового успіху або неуспіху у ситуації іспиту, тестування. Портфоліо відповідає інтересам студента, вишу і системі додаткової освіти й може стати для них засобом зв'язку й взаємодії [13].

Портфоліо – це цілеспрямоване зібрання праць, яке висвітлює діяльність роботи студента/лікаря, його прогрес та досягнення у різних сферах діяльності і служить доказом саморозвитку медика. Саме портфо-

лію у більшості країн віддзеркалює те, на якому етапі професійного зростання Ви наразі знаходитесь та є інструментом для успішної подачі своїх досягнень іншим спеціалістам чи організаціям. Помилковою є думка, згідно з якою портфоліо – це лише папка з документами, яка не має впливу на кар'єру. До прикладу, у Великобританії кожен лікар регулярно проходить атестацію від Генеральної медичної ради General Medical Council (GMC) і завдяки вдало побудованому портфоліо лікар може зарекомендувати себе як сучасний, прогресивний спеціаліст.

Портфоліо – це не чергове CV (curriculum vitae), це короткі та необхідні відомості про Вас, підлаштовані до вимог працевлаштування. На противагу CV, портфоліо містить всебічну, детальну інформацію про Вашу діяльність зі щорічним оновленнями і доповненнями. Саме об'ємність і глибина подачі характеризує інтенсивність як практичного, так і наукового розвитку студента. Згідно зі стандартами GMC's Good Medical Practise, кожний медичний працівник повинен надавати інформацію у вигляді e-portfolio. Таким чином пацієнти та кожний бажаючий матиме доступ до доказів професійної компетентності лікаря. Медичні університети також починають запроваджувати подібні портфоліо для студентів старших курсів та лікарів-інтернів для швидшого працевлаштування майбутніх фахівців. Окрім того, студенти, які починають створювати портфоліо і раніше, свідоміше відносяться до власних знань та розвитку навичок; вони зосереджуються на здобутті і засвоєнні інформації, а не на отриманні високих балів. Наприклад, вміст боксу 1: PDD (план особистого розвитку); звіти щодо Ваших зустрічей і консультацій з науковим і клінічним керівником; дані атестацій та тестувань; регулярні звіти щодо практичної/наукової діяльності; цікаві клінічні випадки з практики; створені презентації для виступів; сертифікати з проходження e-learning modules.

Вміст боксу 2: інформація, яка висвітлює що це Ви зробили → чому Ви навчилися та як ці навички вплинуть на Вашу діяльність у майбутньому → докази отриманих Вами знань/навичок; що Ви плануєте вивчати/вдосконалювати надалі → ефективний план дій для здобуття поставлених цілей. Заздалегідь побудоване інформативне портфоліо – це хороший старт для успішної кар'єри та як мінімум вдалого працевлаштування. Вимогливі роботодавці шукають медиків, які готові вчитись та постійно докладають зусилля для самовдосконалення. Найкращий спосіб показати це – звичайно завдяки портфоліо.

Вміст боксу 3: поради для гарантованого успіху: висловлюйтесь чітко, щодо поставлених вимог; звертайтеся за консультаціями та порадами від супервайзерів; розділяйте великі плани дій на малі, чіткі кроки; виділяйте регулярно час на впорядкування портфоліо; робіть більше, ніж зазначено у мінімальних вимогах; персоналізуйте свої дані та демонструйте власний унікальний досвід [14].

Висновки. Отже, одним з ефективних методів у процесі формування творчого потенціалу майбутніх лікарів, є портфоліо – оцінювання й самооцінювання навчальних досягнень суб'єктів освітнього простору, що у деяких країнах (США, Великобританії, Німеччині тощо) розуміється як складник так званого «автентичного оцінювання» у межах особистісно орієнтованого підходу до навчання з метою з'ясування рівня сформованості в особистості певних якостей в умовах, максимально наближених до професійної діяльності.

Основною метою формування навчального портфоліо майбутніх лікарів є накопичення та фіксування інформації про індивідуальні досягнення студента у процесі вивчення дисципліни для максимального розкриття творчого потенціалу.

Використана література:

1. Варвус К. Модель «портфоліо» випускника основної школи / К. Варвус // Управление школой. – 2004. – № 31. – С. 45-47.
2. Гириловська І. Портфоліо як форма оцінювання професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів / Ірина Гириловська. – С. 181-183. – С. 182. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Админ/Downloads/gsuk_2015_12-13_63.pdf
3. Загвоздкин В. К. Портфоліо в учебном процессе / В. К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251-259.
4. Зеленко Н. В. Портфоліо будущего педагога / Н. В. Зеленко, А. Г. Могилевская // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2009. – № 1. – С. 61-63.
5. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : навчально-методичний посібник / Т. М. Канівець. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 102 с.
6. Пейн С. Дж. Учебное портфоліо – новая форма контроля и оценки достижений учащихся / С. Дж. Пейн // Директор школы. – 2000. – № 1. – С. 65-67.
7. Портфоліо в професійній та в освітній діяльності людини. Компонування й оцінювання портфоліо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/textbook/technology/11klas/16.html>
8. Прутченков А. С. Портфоліо как инструмент осознания собственных целей образования [Электронный ресурс] / А. С. Прутченков, Т. Г. Новикова // Интернет-журнал «Эйдос». – 2007. – 22 февраля. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eidos.ru/journal/2007/0222_11
9. Савина Н. М. Инновационные компетентностно-ориентированные педагогические технологии в профессиональном образовании / Н. М. Савина // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 2-5.
10. Слухенська Р. В. Формування творчого потенціалу майбутніх лікарів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Р. В. Слухенська. – Запоріжжя, 2016. – 263 с.
11. Тазутдинова Э. Х. Учебное портфоліо в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : автореферат дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Э. Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 21 с.

12. Теория и практика организации предпрофильной подготовки / под ред. Т. Г. Новиковой. – Москва : АПКИПРО, 2003. – 320 с.
13. Технологія портфоліо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pedkab.wordpress.com/category/нові-освітні-технології/технологія-портфоліо/>
14. Alyson Williamson. Building a portfolio. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://careers.bmj.com/careers/advice/Building_a_portfolio

References:

1. Varvus K. Model «portfolio» vypusknika osnovnoi shkoly / K. Varvus // Upravlenye shkoloi. – 2004. – № 31. – S. 45-47.
2. Hyrylovska I. Portfolio yak forma otsiniuvannya profesiinoi pidhotovky vypusknikiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv / Iryna Hyrylovska. – S.181-183. – S.182 / [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: file:///C:/Users/Admyn/Downloads/gsuk_2015_12-13_63.pdf.
3. Zahvozdkyn V. K. Portfolio v uchebnom protsesse / V. K. Zahvozdkyn // Voprosy obrazovaniya. – 2004. – № 2. – S. 251-259.
4. Zelenko N. V. Portfolio budushchego pedahoha / N. V. Zelenko, A. H. Mohylevskaia // Standarty y monitorynh v obrazovany. – 2009. – № 1. – S. 61-63.
5. Kanivets T. M. Osnovy pedahohichnoho otsiniuvannya: [navchalno- metodychnyi posibnyk] / T. M. Kanivets. – Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M., 2012. – 102 s.
6. Pein S. Dzh. Uchebnoe portfolio – novaia forma kontrolya y otsenky dostyzyheniy uchashchyhsia // Dyrektor shkoly. – 2000. – № 1. – S. 65-67.
7. Portfolio v profesiinii ta v osvithnii diialnosti liudyny. Komponuvannya y otsiniuvannya portfolio // [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: <http://subject.com.ua/textbook/technology/11klas/16.html>
8. Prutchenkov A. S. Portfolio kak ynsument osoznaniya sobstvennykh tselei obrazovaniya [Elektronnyi resurs] / A. S. Prutchenkov, T. H. Novykova // Ynternet-zhurnal «Eidos». – 2007. – 22 fevralia. – Rezhym dostupa : http://www.eidos.ru/journal/2007/0222_11.
9. Savyna N. M. Ynnovatsyonnye kompetentnostno-oryentirovannyye pedahohicheskiye tekhnolohyy v professyonalnom obrazovany / N. M. Savyna // Srednee professyonalnoe obrazovanye. – 2008. – № 4. – S. 2-5.
10. Slukhenska R. V. Formuvannya tvorchoho potentsialu maibutnikh likariv u protsesi profesiinoi pidhotovky / R. V. Slukhenska 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk. Zaporizhzhia, 2016 – 263 s.
11. Tazutdynova E. Kh. Uchebnoe portfolio v systeme podhotovky studenta k budushchei pedahohicheskoi deiatelnosti : avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Obshchaia pedahohyka, ystoryia pedahohyky y obrazovaniya» / E. Kh. Tazutdynova. – Kazan, 2010. – 21 s.
12. Teoriya y praktyka orhanyzatsyy predprofylnoi podhotovky / Pod red. T. H. Novykovo. – Moscow : APKYPRO, 2003. – 320 s.
13. Tekhnolohiia portfolio // [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: <https://pedkab.wordpress.com/category/novi-osvitni-tekhnologii/tekhnologiiia-portfolio/>.
14. Alyson Williamson. Building a portfolio // http://careers.bmj.com/careers/advice/Building_a_portfolio.

Магглагова К. Г. Портфолио как средство формирования профессиональной компетентности будущего врача

В статье рассматривается профессиональная компетентность будущего врача как составляющая познавательной деятельности студента медицинского университета, направленная на постановку и решение конкретных учебных задач (познавательных, интеллектуальных, исследовательских и т.п.), которые реализуются на стратегическом, тактическом и оперативном уровнях. Отмечается, что компетентность в медицине можно определить как обычное разумное использование информации, знаний, технических навыков, клинического мышления, чувств, нравственных ценностей и размышлений в ежедневной практике в интересах общества. Автор, исследуя компетентность врачей и студентов, рассматривает такие ее составляющие: медицинские знания, заботу о больном, профессионализм, информированность, навыки межличностного общения, обучения и постоянного самосовершенствования. Отмечается, что портфолио играет ключевую роль в определении образовательного результата сформированности профессиональной компетентности будущего специалиста, служит систематической и непрерывной оценкой и самооценкой учебных результатов студента. Автор делает акцент на том, что использование портфолио позволяет решить следующие основные задачи: проследить рост уровня профессиональной подготовки будущего врача и оценить его образовательные достижения, дополнив традиционные формы контроля инновационной. При этом выделяются различные виды портфолио, например: портфолио достижений, портфолио личностного развития, презентационное портфолио, портфолио проекта, портфолио карьерного продвижения, портфолио отзывов и другие.

Ключевые слова: будущие врачи, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность врача, профессиональное саморазвитие, портфолио, дневник врача.

Magrlamova K. H. Portfolio as a method of forming the professional competence of the future doctor

The article considers the professional competence of the future doctor as a part of the cognitive activity of the student of the medical university, aimed at the formulation and solution of specific educational tasks (cognitive, intellectual, research, etc.) that are implemented at the strategic, tactical and operational levels. It is noted that competence in medicine can be defined as the usual wise use of information, knowledge, technical skills, clinical thinking, feelings, ethical values and reflections in the daily practice for the benefit of society. The author investigated the competence of doctors and future doctor, considers the following components: medical knowledge, patient care, professionalism, awareness, interpersonal communicational skills, learning and continuous self-improvement. It is noted that portfolio plays a key role in determining the educational result of the formation of the professional competence of a future specialist, serves as a systematic and continuous assessment and self-assessment of student learning outcomes. The author focuses on the fact that the usage of the portfolio allows solving the following main tasks: to follow the growth of the level of professional training of the future doctor and evaluate his educational achievements, completing the traditional forms of control of innovation. In this case, different types of portfolio are distinguished, for example: portfolio of achievements, personal development portfolio, presentation portfolio, project portfolio, career development portfolio, review portfolios and others.

Key words: future doctors, professional training, professional competence of the doctor, professional self-development, portfolio, doctor's diary.